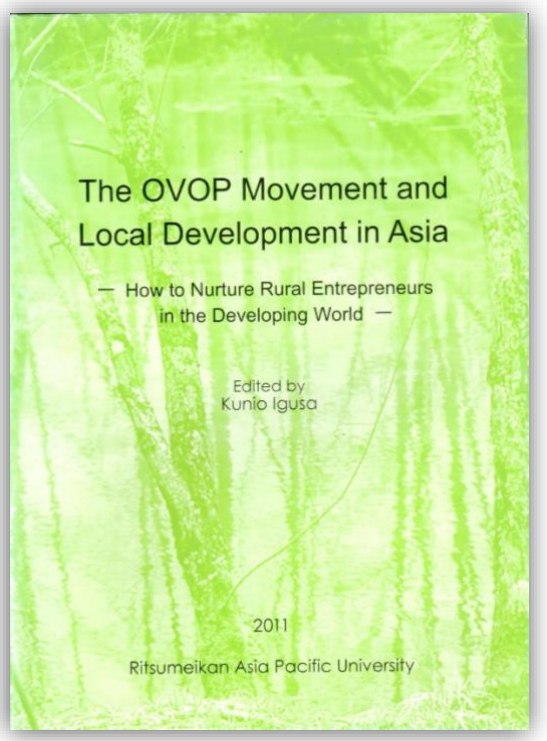
Book Review

The OVOP Movement and Local Development in Asia: How to Nurture Rural Entrepreneurs in the Developing World

วทัญญู ใจบริสุทธิ์[1]
สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

The OVOP Movement and Local Development in Asia
- How to Nurture Rural Entrepreneurs in the Developing World -
โดย: Kuion Igusa (บรรณาธิการ)
JSPS Research Project Publication
ปีที่พิมพ์: ค.ศ. 2011

[1] นักวิจัยชำนาญการ สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หนังสือ The OVOP Movement and Local Development in Asia - How to Nurture Rural Entrepreneurs in the Developing World -- เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย Japanese Experiences on Local Industrial Development: Lessons for Developing Countries และโครงการวิจัย A Comparative Study on One Village Product Entrepreneurship Patterns in Southeast Asia หนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอถึง “กระบวนการหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์” หรือ “One Village One Product (OVOP)” ซึ่งเป็นกระบวนการในการฟื้นฟูท้องถิ่นของจังหวัดโออิตะ (Oita) จากปัญหาภาวะซบเซาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม สืบเนื่องมาจากคนวัยแรงงานต่างก็ย้ายเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ อาทิ ฟุกุโอกะ (Fukuoka) โอซาก้า (Osaka) โกเบ (Kobe) และโตเกียว (Tokyo) อันเป็นผลมาจากนโยบายสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมและเขตเมืองอุตสาหกรรมของรัฐบาลญี่ปุ่นในช่วงทศวรรษที่ 1970 จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1979 Morihiko Hiramatsu ผู้ว่าราชการจังหวัดโออิตะในขณะนั้น ได้ผลักดันกระบวนการ OVOP ให้เกิดขึ้นในการประชุมร่วมระหว่าง Hiramatsu กับนายกเทศมนตรีทั่วทั้งจังหวัดโออิตะ โดย Hiramatsu ได้ดำริให้บรรดานายกเทศมนตรีไปสรรหาสินค้าจากท้องถิ่น ทั้งที่เป็นสินค้าที่จับต้องได้ (tangible product) และสินค้าที่จับต้องไม่ได้ (intangible product) มาพัฒนาเป็นสินค้าซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับสากล โดยต้องมีเอกลักษณ์อันสอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้กระบวนการ OVOP ประกอบไปด้วยหลักการ 3 ประการด้วยกัน ได้แก่

1) การพัฒนาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ระดับสากล (Local Yet Global) เป็นการคิดในระดับโลกแต่ทำในระดับท้องถิ่น โดยการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นเอกลักษณ์ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

2) การพึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self-Reliance Creativity) การพึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ เป็นการสร้างกิจกรรมที่เน้นไปที่ศักยภาพของคนท้องถิ่น ที่ให้คนท้องถิ่นมีโอกาสคิดอย่างอิสระ พึ่งพาตนเองได้ กิจกรรมต่างๆ จะต้องมาจากความต้องการของคนในชุมชน โดยการตัดสินใจของคนภายในชุมชน เพื่อประโยชน์สุขของชุมชน

3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุดของกระบวนการ OVOP ด้วยการมุ่งพัฒนาศักยภาพของคนภายในชุมชน ควบคู่ไปกับการสร้างผู้นำชุมชน เพื่อร่วมกันฟื้นฟูและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

หลังจากที่กระบวนการ OVOP ได้ไปสู่การปฏิบัติมาระยะหนึ่ง ส่งผลให้จังหวัดโออิตะที่เคยซบเซากลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง ทำให้คนในท้องถิ่นมีความกระตือรือร้นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ร่วมกันพัฒนาสินค้า แหล่งท่องเที่ยว และประเพณีวัฒนธรรมที่มีภายในชุมชน เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ ทำให้คนวัยหนุ่มสาวต่างกลับคืนสู่ท้องถิ่น ตลอดจนสินค้า OVOP ก็เป็นสินค้าผลิตภัณฑ์ที่นิยมและยอมรับในแง่ทั้งคุณภาพและความเป็นเอกลักษณ์ ความสำเร็จเช่นนี้ได้ทำให้กระบวนการ OVOP เป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศ นอกจากนี้ JICA (Japan International Cooperation Agency) ยังได้สนับสนุนกระบวนการ OVOP ให้เป็นนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นแก่ประเทศและดินแดนต่างๆ อาทิ ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย จีน มองโกเลีย เกาหลีใต้ มาลาวี และกวม (กวมเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของสหรัฐอเมริกา) เป็นต้น

ทั้งนี้หนังสือ The OVOP Movement and Local Development in Asia How to Nurture Rural Entrepreneurs in the Developing World- ได้แบ่งบทไว้ดังนี้

บทที่ 1 Regional Development in Japan and the One Village, One Product Movement - A Prologue - โดย Kazuhisa Matsui เป็นบทนำของหนังสือเล่มนี้ โดยเริ่มต้นด้วยประวัติศาสตร์การพัฒนาส่วนภูมิภาคของญี่ปุ่น โดยเฉพาะแผนการพัฒนาแห่งชาติ (The Comprehensive National Development Plan) ในทศวรรษที่ 1970 ที่มุ่งเน้นพัฒนาอุตสาหกรรม ตลอดจนพัฒนาเมืองอุตสาหกรรม ส่งผลให้พื้นที่นอกแผนการพัฒนาต้องเผชิญกับปัญหาถดถอยซบเซา จนทำให้บรรดาชุมชนท้องถิ่นในญี่ปุ่นจึงได้ริเริ่มการฟื้นฟูท้องถิ่นภายใต้การริเริ่มของท้องถิ่นเอง อันเป็นการโต้กลับนโยบายการพัฒนาแบบรวมศูนย์ของรัฐบาลกลาง จนเกิดกระแสที่เรียกว่า กระบวนการการฟื้นฟูท้องถิ่น (chiiki-okoshi) ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ กระบวนการ OVOP ซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งที่จะสลายความเฉื่อยชาและซบเซาของชุมชนท้องถิ่น ด้วยการปลุกจิตวิญญาณของชุมชนด้วยการนำคุณค่าของทรัพยากรของท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์ เป็นที่ยอมรับในตลาดสากล นำรายได้มาสู่ชุมชน ด้วยศักยภาพของคนภายในชุมชน ควบคู่ไปกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง

บทที่ 2 The Prototype for the One Village, One Product Movement: Community Development Initiatives in Oyama Town โดย Susumu Yamagami และTakeshi Fujimoto นำเสนอกระบวนการที่ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของกระบวนการ OVOP ซึ่งก็คือกระบวนการของเมืองโอยะมะ (Oyama Town) ด้วยการริเริ่มให้คนภายในชุมชนเปลี่ยนจากการปลูกข้าวที่ได้รับการสนับสนุนจากส่วนกลาง แต่กลับไม่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ไปสู่การปลูกเกาลัดและพลัมแทน หรือที่เรียกว่ากระบวนการพลัมและเกาลัดใหม่ (New Plum and Chestnut movement: NPC) ควบคู่ไปกับการศึกษาดูงานเพื่อนำมาพัฒนาชุมชน ตลอดจนให้ความสำคัญต่อการสร้างเครือข่าย และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทำให้เมืองโอยะมะเกิดการร่วมกันพัฒนา ร่วมกันบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนโดยคนภายในชุมชนเอง จนเกิดร้านค้า ร้านอาหารของชุมชน ตลอดจนสร้างช่องทางกระจายสินค้าของชุมชนในรูปแบบต่างๆ

บทที่ 3 The Role of Agricultural Cooperatives in Local Development โดย Azusa Harashima ในบทนี้ได้กล่าวถึงบทบาทของสหกรณ์การเกษตรในการฟื้นฟูท้องถิ่น ซึ่งสหกรณ์การเกษตรมีบทบาทในสนับสนุนชุมชนในการร่วมกันซื้อร่วมกันขาย ให้กู้ รวมถึงจัดสรรสวัสดิการต่างๆ แก่สมาชิก ตลอดจนสนับสนุนกิจการและกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกและชุมชน อย่างในกรณีของกระบวนการพลัมและเกาลัดใหม่ของเมืองโอยะมะที่ได้รับการสนับสนุนในด้านต่างๆ จากสหกรณ์การเกษตรอาทิ การให้เงินกู้ปลอดดอกเบี้ย การสนับสนุนการขายสินค้า และการสนับการดูงานของสมาชิก จนกระบวนการพลัมและเกาลัดใหม่ประสบกับความสำเร็จ ซึ่งสหกรณ์การเกษตรจะเข้มแข็งได้นั้นขึ้นอยู่กับความสามัคคีของสมาชิก ตลอดจนความเข้มแข็งและความสามารถของผู้นำของสหกรณ์

บทที่ 4 Patterns of Rural Enterprise as seen in Direct sales Outlets for Agricultural Products โดย Noriko Inozume เป็นการนำเสนอถึงรูปแบบการประกอบการของชุมชนในการระบายสินค้าการเกษตร โดยชุมชนผู้ผลิตจะเป็นผู้บริหารจัดการในการผลิต การขาย และกระจายสินค้าด้วยการพัฒนาสินค้าของท้องถิ่นจากองค์ความรู้และเทคโนโลยีจากภายนอกชุมชน สำหรับการขายและกระจายสินค้า จะมีทั้งการตั้งร้านค้าริมทางเพื่อขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว ส่งสินค้าไปยังผู้บริโภคโดยตรง และส่งสินค้าไปขายยังร้านค้าในเมือง ทั้งนี้ช่องทางการกระจายสินค้าจะต้องเป็นช่องทางการกระจายสินค้าที่

แตกต่างไปจากช่องทางของสหกรณ์การเกษตรที่มีอยู่แล้ว

บทที่ 5 Local Innovation and the Development of Shochu Industry โดย Kentaro Yoshida นำเสนอถึงการพัฒนา ตลอดจนการบริหารจัดการอุตสาหกรรมเหล้าพื้นบ้าน (Shochu) ซึ่งเป็นหนึ่งในสินค้าที่ประสบความสำเร็จภายใต้กระบวนการ OVOP ด้วยการวิจัยพัฒนาทั้งรสชาติและบรรจุภัณฑ์ จนเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับสากล ควบคู่ไปกับการพัฒนาช่องทางการกระจายสินค้าด้วยการตัดทอนพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่นออกไป แล้วไปเชื่อมโยงกับผู้จำหน่ายสุรารายใหญ่ระดับประเทศโดยตรง พร้อมกันกับการกระจายสินค้าโดยทางสู่ผู้บริโภคด้วยการส่งทางพัสดุ

บทที่ 6 Thailand's OTOP Project: the Light and Shadow of a Grass-roots Policy โดย Rika Fujioka ได้นำเสนอถึงโครงการ OTOP ในไทยว่า มีความแตกต่างไปจากกระบวนการ OVOP ของโออิตะ ด้วยบทบาทการดำเนินโครงการหลักนั้นไปอยู่ที่ส่วนกลาง หาได้ดำเนินการโดยชุมชนเป็นหลักไม่ โครงการ OTOP จึงเป็นโครงการที่เน้นไปที่การพัฒนาตัวสินค้าสร้างรายได้ โดยละเลยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ละเลยการพัฒนาชุมชน ละเลยความร่วมมือของคนภายในชุมชน โครงการ OTOP จึงเป็นโครงการที่มีรูปแบบการกำหนดนโยบายแบบบนลงล่าง (top-down) ในขณะที่กระบวนการ OVOP มีรูปแบบการกำหนดนโยบายแบบล่างขึ้นบน (bottom-up)

บทที่ 7 Development of OVOP - Type in Malaysia-Review of Malaysia SDSI Policy โดย Kunio Igusa ได้เสนอถึงรูปแบบของนโยบาย Satu Daerah Satu Industri (SDSI) หรือนโยบายหนึ่งเขตหนึ่งอุตสาหกรรมครัวเรือน โดยนโยบาย SDSI มีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาความยากจนบนพื้นที่ห่างไกล อาทิ ซาราวักและซาบาห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาความเป็นอยู่ของกลุ่มชนชาวมาเลย์และชาวพื้นเมืองดั้งเดิม ที่เรียกว่ากลุ่มภูมิบุตร (Bumiputera) เป็นสำคัญ โดยส่วนกลางจะมีบทบาทหลักในการดำเนินนโยบายไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมการขายต่างๆ ให้การสนับสนุนด้านการเงิน การพัฒนาสินค้า ตลอดจนการให้ความรู้และฝึกอบรม

บทที่ 8 Regional Development and One Village One Product in Mongolia - New Challenge for the Land of the Steppes - โดย Kunio Igusa ซึ่งโครงการ OVOP ของมองโกเลียก็เป็นโครงการที่ภาครัฐมีบทสำคัญในการดำเนินนโยบาย โดยมุ่งไปที่การแก้ไขปัญหาความยากจน อย่างไรก็ตาม โครงการ OVOP ของมองโกเลียก็ต้องประสบกับปัญหานานัปการ ไม่ว่าจะเป็นการพึ่งพาเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานที่ยังไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาช่องทางของตลาดในการระบายสินค้า ปัญหาของวัฒนธรรมชนเผ่าเร่ร่อน (Nomadic) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบหาเช้ากินค่ำให้พอยังชีพ ปัญหาที่สืบเนื่องมาจากภูมิอากาศและสภาพแวดล้อมแบบทุ่งหญ้าสเตปป์ (Steppe) ที่แห้งแล้งยากแก่การดำรงชีพ อันส่งผลต่อการพัฒนาตามกระบวนการ OVOP

บทที่ 9 Seminar Program of OVOP for OVOP for Sharing Experience – A Review of APO's Seminar in 2005 and after โดย Akira Munakata ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์กระบวนการ OVOP จากการประชุม Asian Productivity Organization (APO) ที่มีผลสรุปก็คือ กระบวนการ OVOP ต้นแบบของจังหวัดโออิตะเป็นการพัฒนาจากคนภายในชุมชนด้วยทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น อันเป็นการพัฒนาแบบทางเลือก นอกเหนือไปจากรูปแบบการพัฒนาแบบอุตสาหกรรมที่เป็นกระแสหลัก ควบคู่ไปกับการวิจัยและพัฒนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยวิจัยต่างๆ ตลอดจนภาคอุตสาหกรรม พร้อมด้วยการฝึกอบรม ดูงาน และ

เข้าร่วมอบรมในโรงเรียนผู้นำชุมชน OVOP (Toyo-no-kuni hito-zukuri juku) ในขณะที่การนำกระบวนการ OVOP ที่นำไปปรับใช้กับประเทศต่างๆ อย่างไทย ฟิลิปปินส์ มองโกเลีย และมาลาวี ต่างก็เน้นไปที่การพัฒนาตัวสินค้า การพัฒนาการตลาด สนับสนุนการขายสินค้า มากกว่าการพัฒนาการบริหารจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นภายใต้กระบวนการ OVOP

บทที่ 10 Regional Revitalization in Asia and One Village One Product – Applicability of the Oita Model to Asian Countries- โดย Kunio Igusa ในบทนี้ได้สรุปถึงแง่บวกและแง่ลบของการนำกระบวนการ OVOP เมื่อไปปรับใช้กับประเทศต่างๆ ในเอเชีย โดยในแง่บวก OVOP เป็นการสร้างงานสร้างรายได้แก่คนในชุมชน ช่วยในการสนับสนุนและพัฒนาอุตสาหกรรมท้องถิ่น ตลอดจนช่วยเพิ่มปริมาณการส่งออกของสินค้าภายในชุมชนท้องถิ่น ในส่วนของแง่ลบก็คือ การนำกระบวนการ OVOP ไปปรับใช้จะมุ่งเน้นไปในการผลิตและพัฒนาสินค้ามากกว่าการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งยังขาดกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนบทบาทในการดำเนินโครงการ OVOP ในประเทศอื่นๆ บทบาทหลักยังคงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลกลางอยู่

บทที่ 11 Comments and Suggestions; A Model of Local Revitalization within Japan and beyond โดย Kazuhisa Matsui และKunio Igusa กระบวนการ OVOP เป็นการเชื่อมโยงสินค้าท้องถิ่นที่ริเริ่มจากชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นไปที่การสร้างเอกลักษณ์มากกว่าเน้นไปที่การแข่งขัน ควบคู่ไปกับการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือว่าเป็นหัวใจของกระบวนการ OVOP ความสำเร็จของกระบวนการ OVOP นั้นเกิดมาจากการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างเครือข่าย อันเป็นการส่งผ่านพลังการกระตุ้น (okoshi) การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง แม้ว่ากระบวนการ OVOP จะให้ความสำคัญแก่บทบาทของภายในชุมชนเป็นสำคัญ แต่ก็ต้องไม่ละเลยบทบาทของคนภายนอกชุมชนในการสนับสนุนและพัฒนาชุมชน ด้วยคนภายนอกชุมชนมีประสบการณ์ องค์ความรู้ และความสามารถที่แตกต่างไปจากคนภายในชุมชน ตลอดจนการมีเครือข่ายที่นอกเหนือจากที่คนภายในชุมชนมี ในขณะที่ทุกประเทศที่นำกระบวนการ OVOP ไปปรับใช้กลับมีบทบาทการนำโดยรัฐบาลกลางของประเทศนั้นๆ ด้วยแนวคิดแบบรวมศูนย์อำนาจ ทำให้การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เกิดจากคนภายในชุมชนตามแบบกระบวนการ OVOP นั้นไม่อาจเกิดขึ้นได้

เนื่องจากหนังสือ The OVOP Movement and Local Development in Asia - How to Nurture Rural Entrepreneurs in the Developing World - ได้รับการพัฒนามาจากโครงการวิจัย ทำให้รูปแบบของแต่ละบทในหนังสือเล่มนี้จึงมีการแยกเป็นประเด็นๆ ขึ้นอยู่กับหัวข้อวิจัย ตลอดจนหัวข้อที่พัฒนามาจากการสัมนา ซึ่งเมื่อพิจารณาดูแล้วก็อาจจะจัดหมู่ของหนังสือเล่มนี้ออกเป็น 4 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกเป็นบทที่เกี่ยวกับพัฒนาการและรูปแบบของกระบวนการ OVOP ของจังหวัดโออิตะ ได้แก่ บทที่ 1 และบทที่ 2 ส่วนที่สอง เป็นการนำเสนอถึงองค์กรและกระบวนการที่สนับสนุนและส่งเสริมในการพัฒนา กระบวนการ OVOP ของจังหวัดโออิตะ ได้แก่ บทที่ 3 บทที่ 4 และบทที่ 5 ส่วนที่สาม เป็นการนำเสนอถึงประเทศในเอเชียที่นำกระบวนการ OVOP ไปปรับใช้ ได้แก่ บทที่ 6 บทที่ 7 และบทที่ 8 และส่วนสุดท้าย เป็นการนำเสนอภาพววมและบทสรุปของกระบวนการ OVOP และการนำไปปรับใช้ในพื้นที่อื่นๆ ได้แก่ บทที่ 9 บทที่ 10 และบทที่ 11

โดยในส่วนแรก ที่ประกอบไปด้วยบทที่ 1 และบทที่ 2 ผู้วิจารณ์มองว่า นอกจากที่ผู้เขียนจะฉายภาพให้ผู้อ่านได้เห็นถึงพัฒนาการของกระบวนการ OVOP แล้ว สิ่งที่ผู้อ่านจะได้ข้อมูลมากไปกว่านั้นก็คือ ภาพของพัฒนาการของส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นผ่านกระบวนการการพัฒนาตามแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจารณ์จะขอนำเสนอข้อมูลของเจอรัลส์ แอล เคอร์ติส (1996, น. 68) ที่เกี่ยวข้องกับสนับสนุนการพัฒนาตามแบบอุตสาหกรรมในทศวรรษที่ 1970-1980 ไว้ดังต่อไปนี้ การเติบโตของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม ทำให้แรงงานภาคการเกษตรของญี่ปุ่นมีจำนวนลดลงถึงร้อยละ 64.9 ในช่วงทศวรรษที่ 1960-1980 และ Takai (2012, p. 8) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ในปี ค.ศ. 1970 โตเกียวมีรายได้เฉลี่ย 872,000 เยนต่อหัวต่อปี โอซาก้ามีรายได้เฉลี่ย 757,000 เยนต่อหัวต่อปี ในขณะที่จังหวัดโออิตะมีรายได้เฉลี่ย 309,000 เยนต่อหัวต่อปี จะเห็นได้ว่าข้อมูลตัวเลขที่ผู้วิจารณ์ได้อ้างถึงนั้นเป็นข้อมูลที่สนับสนุนถึงปัญหาและผลกระทบของนโยบายการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นแรงงานในภาคการเกษตรที่ลดลง หรือจะเป็นรายได้เฉลี่ยต่อหัวของคนในจังหวัดโออิตะที่น้อยกว่าโตเกียวและโอซาก้า ซึ่งเป็นเมืองหลักภายใต้แผนการพัฒนาอุตสาหกรรมถึงกว่า 2 เท่าตัว กล่าวได้ว่า นโยบายการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมที่ถูกนำเสนอในหนังสือเล่มนี้ถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงต่อชุมชนท้องถิ่นญี่ปุ่น หรือนโยบายการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมก่อให้เกิดสภาวะซบเซาของชุมชนท้องถิ่น จนคนภายในชุมชนท้องถิ่นมองว่าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น อันก่อให้เกิดการฟื้นฟูท้องถิ่น (chiiki-okoshi) ที่เกิดมาจากคนภายในท้องถิ่นภายใต้ความมุ่งหมายที่จะพัฒนาฟื้นฟูท้องถิ่น จนเกิดกระบวนการฟื้นฟูท้องถิ่นต่างๆ อาทิ กระบวนการของเมืองโอยะมะ (Oyama Town) ที่เป็นต้นแบบของกระบวนการ OVOP กระบวนการของเมืองยูฟุอิน (Yufuin Town) และกระบวนการหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ One Village One Product (OVOP) ในส่วนแรกของหนังสือเล่มนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงจิตสำนึกของคนภายในชุมชนท้องถิ่นญี่ปุ่นที่ต่างก็ร่วมกันพัฒนาและฟื้นฟูท้องถิ่นด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน ด้วยการมีผู้นำชุมชนที่มีความสามารถ ด้วยการพึ่งพาตนเอง ซึ่งคนภายในชุมชนย่อมจะรู้จักชุมชนท้องถิ่นของตนดีกว่าคนภายนอก ผสมผสานกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาดูงาน การสร้างเครือข่าย ตลอดจนการวิจัยและพัฒนาสินค้า จนกระบวนการฟื้นฟูท้องถิ่นประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป หรือกล่าวได้ว่านโยบายการพัฒนาที่ถูกกำหนดมาจากส่วนกลางนั้นไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาและสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนที่สอง ประกอบไปด้วยบทที่ 3 บทที่ 4 และบทที่ 5 ในส่วนนี้ของหนังสือจะเป็นคำตอบของคำถามในส่วนแรกที่ว่า เหตุใดคนภายในชุมชนท้องถิ่นของจังหวัดโออิตะจึงสามารถร่วมกันพัฒนากระบวนการ OVOP จนประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว โดยความสำเร็จดังกล่าวเกิดมาจากการร่วมมือกันบริหารจัดการ ร่วมกันพัฒนาช่องทางการกระจายสินค้า และร่วมมือกันพัฒนาผลิตภัณฑ์เหล้าพื้นบ้าน (Shochu) อันเป็นตัวอย่างจากหนังสือเล่มนี้ ที่สะท้อนให้เห็นภาพของการร่วมกันทำงานหรือการทำงานกันเป็นทีมซึ่งเป็นจุดเด่นของชุมชนท้องถิ่นญี่ปุ่น หรือกล่าวได้ว่าการทำงานเป็นกลุ่มเป็นรากฐานสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนากระบวนการ OVOP นั่นเอง สอดคล้องกับ Yamasaki (2010, p. 22) ที่กล่าวว่า ชุมชนท้องถิ่นญี่ปุ่นมีการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ซึ่งเรียกกลุ่มดังกล่าวว่า Seikatsu Kaizen Group หรือกลุ่มพัฒนาคุณภาพชีวิต อันเป็นการรวมกลุ่มกันในรูปแบบต่างๆ คล้ายๆ กับกลุ่มแม่บ้าน มีภาระหน้าที่ในการ

รวมกันพัฒนา ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน สำหรับสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่น หรือ (Japan Agricultural Association: JA) ซึ่งในส่วนที่สองได้ชี้เห็นหรือถึงบทบาทของสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่นในการสนับสนุนการพัฒนากระบวนการ OVOP ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับข้อมูลของสมชาย ชคตระการ และคณะ (2549, น. 137-157) ที่ได้ชี้ให้เห็นบทบาทหน้าที่ของสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่นว่าสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่นเป็นองค์กรที่เก็บรวบรวมผลผลิตของสมาชิก ทำหน้าที่บริหารจัดการปริมาณของผลผลิต เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้า รวมถึงการเป็นตัวแทนในการขายสินค้า หรือที่เรียกว่า “ร่วมกันขาย” ในขณะเดียวกันสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่นจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนต่อรองซื้อสินค้าต่างๆ ให้แก่สมาชิก หรือที่เรียกว่า “ร่วมกันซื้อ” นอกจากนี้สหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่นยังให้บริการด้านการแปรรูปผลิตผล การบริการสินเชื่อ และการบริการด้านสุขภาพแก่สมาชิก โดยผู้วิจารณ์จะยกข้อความของ Yamasaki (2010, p. 23) ที่ว่า “...กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ OVOP ล้วนเกิดมาจากการสนับสนุนจากสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่น...” อันสะท้อนให้เห็นว่าสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่นเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนากระบวนการ OVOP กล่าวได้ว่าในส่วนที่สองนี้ได้ชี้ให้เห็นความสำเร็จของกระบวนการ OVOP ที่หาได้เกิดขึ้นมาแบบฉับพลันทันใดไม่ หากแต่เกิดมาจากสังคมที่มีพื้นฐานในการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ทำให้เกิดการรวมพลัง (empowerment) ในการฟื้นฟู การแก้ไขปัญหาต่างๆ ตลอดจนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสู่การปฏิบัติและมีสัมฤทธิผลโดยใช้เวลาไม่ช้านาน

ส่วนที่สาม ประกอบไปด้วยบทที่ 6 บทที่ 7 และบทที่ 8 ในส่วนนี้ เป็นการนำเสนอการนำกระบวนการของ OVOP ไปปรับใช้ใน 3 ประเทศ ได้แก่ ไทย มาเลเซีย และมองโกเลีย ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่ากระบวนการ OVOP ที่นำไปพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของทั้ง 3 ประเทศนั้นต่างก็มีความสำเร็จที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันก็คือ การสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และการพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น ในส่วนที่แตกต่างไปจากกระบวนการ OVOP ต้นแบบก็คือ โครงการ OVOP ของทั้ง 3 ประเทศ บทบาทการดำเนินและพัฒนาโครงการเป็นหน้าที่ของรัฐบาลเป็นหลัก ละเลยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ละเลยการร่วมกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของคนภายในชุมชน อย่างในกรณีของไทยที่ Fujioka ได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาของกลุ่ม OTOP ในไทยที่มิได้เป็นการรวมกลุ่มกันร่วมพัฒนาบริหารจัดการโดยคนภายในชุมชน แต่กลับมีเจ้าของเพียงรายเดียวซึ่งบรรดาสมาชิกในกระบวนการกลับเป็นแค่เพียงลูกจ้างรายวันเท่านั้น ซึ่งในกรณีเช่นนี้ผู้วิจารณ์มองว่า รูปแบบของการประกอบการเช่นนี้แม้ว่าจะเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ก็ตาม แต่ก็ยังห่างไกลนักในแง่ของการร่วมกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของคนภายในชุมชน ในประเด็นนี้ผู้วิจารณ์จะขอยกส่วนหนึ่งจากหนังสือคู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2561: 2) ความว่า “...หลังจากที่โครงการ OTOP ได้ดำเนินงานมา 17 ปี กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับโครงการ OTOP อันเนื่องมาจากเป้าหมายในการเน้นการขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ สร้างช่องทางการตลาดและช่องทางการขาย ตลอดจนพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ไปสู่ความเป็นสากล แต่อย่างไรก็ตามโครงการ OTOP กลับประสบกับปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้ ส่งผลให้รายได้ไปตกอยู่แก่ผู้ประกอบการคนเดียว หรือบางกลุ่มไม่กระจายรายได้ไปถึงประชาชนกลุ่มใหญ่ในชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร...” ข้อความข้างต้นผู้วิจารณ์มองว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของการนำกระบวนการ OVOP ไปปรับใช้โดยรัฐบาลกลางเป็นผู้ริเริ่มผลักดัน กำหนดและนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยศักยภาพของคนภายในชุมชนเองน้อยจนเกินไป อีกทั้งผู้ประกอบการส่วนหนึ่งขาดซึ่งวัฒนธรรมในการร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อชุมชนท้องถิ่น อย่างเช่นในกรณีของกระบวนการ OVOP ของจังหวัดโออิตะ นอกจากนี้ชุมชนท้องถิ่นของไทยยังขาดระบบสหกรณ์ที่เข้มแข็งซึ่งเป็นเสมือนกับพี่เลี้ยงที่ช่วยสนับสนุนในพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ส่วนสุดท้าย ประกอบไปด้วยบทที่ 9 บทที่ 10 และบทที่11 ที่ผู้วิจารณ์มองว่าเนื้อหาของทั้ง 3 บท ได้แก่ บทที่ 9 Seminar Program of OVOP for OVOP for Sharing Experience – A Review of APO’s Seminar in 2005 and after บทที่ 10 Regional Revitalization in Asia and One Village One Product – Applicability of the Oita Model to Asian Countries- และบทที่ 11 Comments and Suggestions; A Model of Local Revitalization within Japan and beyond มีความใกล้เคียงกันอยู่ในหลายๆ ประเด็น ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบและความเป็นมาของกระบวนการ OVOP การนำกระบวนการ OVOP ไปปรับใช้ในประเทศต่างๆ ซึ่งผู้วิจารณ์มองว่า เนื้อหาของทั้ง 3 บท สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วนำมาเรียงใหม่ได้ในบทเดียว โดยอาจจะใช้ชื่อของบทสรุปนี้ตามบทที่ 11 Comments and Suggestions; A Model of Local Revitalization within Japan and beyond ซึ่งเป็นบทสรุปของหนังสือเล่มนี้

สรุปได้ว่า หนังสือ The OVOP Movement and Local Development in Asia - How to Nurture Rural Entrepreneurs in the Developing World – เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการ และรูปแบบของกระบวนการ OVOP ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังได้นำเสนอถึงกระบวนการ OVOP ของประเทศต่างๆ อันได้แก่ ไทย มาเลเซีย และมองโกเลีย ที่ทำให้เห็นถึงสภาพของปัญหาในการพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนการนำกระบวนการ OVOP ไปปรับใช้ในประเทศนั้นๆ หนังสือเล่มนี้จึงเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนในที่จะศึกษาการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้กระบวนการ OVOP เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจที่จะศึกษาถึงกระบวนการการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นทั่วไป ตลอดจนเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจในองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับญี่ปุ่นศึกษา

บรรณานุกรม

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2018). *คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี.* กรมการพัฒนาชุมชน.

เคอร์ติส, เจอรัลส์ แอล. (2539). *The Japanese Way of Politics* [การเมืองแบบญี่ปุ่น]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมชาย ชคตระการ และคณะ. (2549). สหกรณ์การเกษตรของประเทศญี่ปุ่น. *วารสารญี่ปุ่นศึกษา, 23*(2), 125-160.

Igusa, K. (eds.). (2011). *Thailand’s OTOP Project: the Light and Shadow of Grass-roots Policy. The OVOP Movement and Local Development in Asia-How to Nurture Rural Entrepreneurs in the Developing World.* Ritsumeikan Asia Pacific University.

Takai, K. (2012). *Endogenous Regional Development.* UNCRD.

Yamazaki, J. (2010). *A Comparative Analysis of One Village One Product (OVOP) and its Replicability in International Development.* Thesis (MA) Institute of Social Studies, The Hague.

Received: 3/12/64
Revised: 15/12/64
Accepted: 15/12/64